

Global express

L'actualitat a l'aula

¡Viaje con nosotros... si quiere gozar!

En els darrers quinze anys, la xifra de viatgers s'ha multiplicat per dos i la dels viatges interiors, per deu. Potser els qui abans viatjaven ara ho fan més; però, sobretot, ha crescut el nombre dels qui practiquem el trànsit turístic. La cara alegre del turisme amaga, però, realitats més complexes.

Aquesta edició del *Global express* ens acosta a la realitat del turisme, presenta elements per analitzar el potencial i les conseqüències del model turístic dominant, i ens ajuda a reflexionar sobre la nostra responsabilitat com a turistes.

- Una mica d'història
- A qui beneficia el turisme?
- Alguns malentesos i confusions
- Un turisme que beneficiï de manera equitativa
- Com viatjar sense envair

"Amb 842 milions d'arribades i un creixement del 4,5%, l'any 2006 va superar totes les expectatives: el turisme ha continuat obtenint resultats superiors a la mitjana, i l'ha convertit en un nou any rècord per al sector". Així presentava l'Organització Mundial del Turisme (OMT) el seu informe anual sobre la situació del turisme mundial, anunciant que les previsions per al 2007 semblen seguir la mateixa tònica.

Una mica d'història

A la Grècia clàssica, els Jocs Olímpics motivaven viatges amb finalitats semblants a les turístiques, i els rics de la Roma Imperial anaven a prendre les aigües termals i estiuiejaven a les seves vil·les. Amb tot, el turisme tal com el concebem actualment neix al segle XIX com una conseqüència de la Revolució Industrial, amb viatges que tenen com a finalitat principal l'oci, el descans, la cultura, la salut, els negocis o les relacions familiars.

El que més s'assemblava al turisme durant l'Edat Mitjana eren les peregrinacions, especialment el Camí de Santiago, que creaven una gran ruta que, en certa mesura, vertebrava Europa. Les grans expedicions marítimes de portuguesos, britànics i espanyols van despertar i van respondre a les ànsies viatgeres, i van donar pas a algunes de les senyes d'identitat del Renaixement. El precedent més clar del turisme, però, el podríem trobar en el costum de l'aristocràcia anglesa d'enviar els joves a fer el **gran-tour** (d'aquí el terme '*turisme*'): un viatge de llarga durada (entre tres anys i cinc) per diferents països europeus en acabar els estudis, la finalitat del qual era complementar la seva formació i adquirir experiències.

La Revolució Industrial va proporcionar a la burgesia recursos econòmics i temps lliure per viatjar, activitat molt menys incòmoda que en segles anteriors gràcies al mateix invent que defineix l'època: la màquina de vapor. El ferrocarril es va estendre per tot Europa i l'Amèrica del Nord, alhora que es reduïa espectacularment la durada dels desplaçaments marítics.

L'any 1841, Thomas Cook, inventor del turisme modern, va emprendre el primer viatge organitzat de la història. Tot i que el viatge en si va ser un fracàs econòmic, es considera un rotund èxit pel que fa a ser un precedent del "paquet turístic", ja que Cook es va adonar de les enormes possibilitats econòmiques que podria arribar a tenir aquesta activitat, i va crear, l'any 1851, la primera agència de viatges del món: *Thomas Cook and son*.

Quan va esclatar la Primera Guerra Mundial (l'any 1914), a Europa hi havia prop de 150.000 turistes americans. Un cop acabada la guerra, va començar la fabricació en massa d'autocars i d'automòbils, i les platges i els rius es van convertir en el centre del turisme a Europa. L'avió, utilitzat per minories per

a les llargues distàncies, es va anar desenvolupant tímidament, i es va acabar imposant sobre les companyies navilieres.

La Segona Guerra Mundial va paralitzar completament el turisme al món, i els seus efectes es van estendre fins a l'any 1949. Entre el 1950 i el 1973 es va començar a parlar del **boom turístic**. El turisme internacional va créixer a un ritme superior al que ho havia fet al llarg de tota la seva història. Aquest desenvolupament va ser conseqüència del nou ordre internacional, de l'estabilitat social i del desenvolupament de la cultura de l'oci al món occidental. En aquesta època es va començar a legislar sobre el sector.

Són els temps en què sorgeix la **societat del benestar**, en la qual, un cop cobertes les necessitats bàsiques, apareix l'interès per desenvolupar el nivell de formació, i per viatjar i conèixer altres cultures. D'altra banda, la nova legislació laboral (vacances pagades, setmana laboral de cinc dies, reducció de la jornada a quaranta hores setmanals, ampliació de les cobertures socials de jubilació, atur, invalidesa, etc.) va potenciar en gran mesura el desenvolupament de l'oci.

Així mateix, aquests van ser els anys en què es van desenvolupar els grans nuclis urbans i es va fer evident la massificació i, amb ella, el desig d'evasió, d'escapar de l'estrès de les ciutats i d'alliberar les ments de pressió.

La producció en cadena d'automòbils els va fer més assequibles, i la construcció de carreteres i autopistes va facilitar els desplaçaments. L'avió d'hèlix va ser substituït pel de reacció, la qual cosa va representar un cop definitiu per a les companyies navilieres, que es van veure obligades a destinar els seus vaixells als creuers o al desballestament.

Tots aquests esforços van dur a l'estandardització del producte turístic. Els grans operadors turístics van llançar al mercat milions de paquets turístics idèntics. En la majoria de casos es va utilitzar el vol xàrter, que va abaratir el producte i el va popularitzar. Al principi d'aquest període (1950) hi havia 25 milions de turistes; l'any 1973 n'hi havia 190 milions.

No obstant això, aquesta etapa també es va caracteritzar per la manca d'experiència, la qual cosa va implicar conseqüències com la manca de planificació urbanística: es va construir sense

cap previsió, sense tenir en compte ni la demanda ni els impactes mediambientals i socials que podia comportar l'arribada massiva de turistes.

Als anys setanta, la crisi energètica i la inflació consegüent, sentida especialment en el transport, van ocasionar un nou període de crisi per a la indústria turística, que es va estendre fins al 1978. Aquesta recessió va comportar una reducció de la qualitat per abaratir costos i preus, apostant per una massificació de l'oferta i la demanda.

Als anys vuitanta, el nivell de vida es va tornar a elevar i el turisme es va convertir en el motor econòmic de molts països, facilitat per la millora dels transports i la consolidació dels vols xàrter.

A qui beneficia el turisme?

Com que la generalització del turisme està relacionada amb la de l'Estat del benestar, l'extensió del privilegi de fer turisme arriba fins als límits d'aquest Estat del benestar: segons l'Organització Mundial del Turisme (OMT), només entre un 3% i un 5% de la població mundial pot permetre's el plaer de fer un viatge a l'estranger. Es tracta, generalment, d'habitants dels països rics industrialitzats o de les capes adinerades dels països del Sud.

En aquestes pràctiques hi ha tres parts implicades: els qui fan turisme, els països d'origen i les seves empreses, i els països de destinació i les seves empreses. Totes tres se'n beneficien per igual?

Els qui fan turisme s'enriqueixen amb el coneixement de nous llocs, de noves cultures, d'altres grups humans; amb el gaudi de la bellesa, de la novetat, amb l'estímul que significa viure noves experiències.

Per als **països de destinació**, el turisme representa un manà? No del tot i no en tots els casos. Els efectes són molt diferents segons si es tracta de països rics o de països empobrits, amb les seves diferències d'infraestructures i d'indústria turística. Per a les poblacions receptores, són una oportunitat de nous horitzons. En temps de la dictadura de Franco, per exemple, el *boom* turístic va representar una obertura: vam conèixer que hi havia una altra manera de viure, que la nostra realitat no era, almenys, l'única realitat possible. Amb tot, el turisme no és el manà, com ja veurem, tot i que sí que és una aposta recent però ferma per part dels països més pobres.

"Això no té preu", exclama el turista davant les belleses de les destinacions exòtiques. Però sí que en té, i força alt. Acostumen

En aquests anys es va produir una internacionalització molt marcada de les grans empreses hoteleres i dels operadors turístics, que buscaven noves formes d'utilització del temps lliure (parcs temàtics, esport, risc, salut...) i aplicaven tècniques de *màrqueting*, ja que el turista tenia cada cop més experiència i buscava nous productes i noves destinacions turístiques, la qual cosa va crear una forta competència. Les tecnologies multimèdia i les comunicacions van transformar el sector, de manera que van modificar el disseny dels productes i la prestació del servei, i van fer més fluïda la comercialització. En els darrers anys s'ha produït un nou abaratiment dels viatges per via aèria gràcies a les companyies de baix cost, a la liberalització del sector en molt països i, per tant, a la competència ferotge.

a cobrar-lo uns quants **consorcis transnacionals**, que tenen a les mans el negoci turístic complet: des del moment en què l'aspirant a turista travessa la porta de l'agència de viatges fins que torna a casa carregat de fotos i de records (transport, allotjament...). Aquestes empreses treuen profit i comercien gratuïtament amb el medi ambient local i global, el "desgast" del qual no se suma mai al preu del viatge. El preu el paguen, de manera immediata, els qui fan turisme.

Però el preu més alt va a càrrec de les poblacions locals que, d'una banda, no es beneficien en la mateixa mesura d'unes riqueses que des de molts punts de vista els pertanyen; i, de l'altra, pateixen el deteriorament que pot causar el turisme. I, en alguna mesura, tots paguem el preu, a causa de les conseqüències ecològiques globals.

Amb vista a la Cimera Rio+10, diverses organitzacions europees van constituir el Grup de Treball per a un Desenvolupament Sostenible del Turisme (DANTE), firmant del document *Targeta vermella per al turisme*. Aquest document assenyala clarament com es reparteixen els beneficis i les pèrdues del turisme: "Els perdedors són els petits ofertants al Nord i al Sud que lluiten reiteradament per formes de viatge més compatibles amb el medi ambient i amb la humanitat, que tenen una posició més feble en el mercat turístic globalitzat. No obstant això, els més perjudicats són les poblacions discriminades de les regions turístiques, sobretot al Sud: les dones, els nens, les minories ètniques i els pobles indígenes. A causa del desmesurat consum de recursos per part del turisme, han de suportar altres restriccions en els seus mitjans de subsistència, sense poder-se defensar o ser indemnitzats per això".

Alguns malentesos i confusions

El turisme ha estat presentat tradicionalment com un motor eficient del **desenvolupament econòmic**. No obstant això, fins i tot prescindint de la dada poc prescindible que pràcticament la meitat de les divises per turisme acaba tornant als països d'origen dels viatgers o de les empreses turístiques, a aquest "manà" li passa, d'una banda, com al bíblic, que no dura fins demà, i de l'altra, que no es reparteix equitativament. Representa algunes millores, com la de certes infraestructures, però aquestes millores es duen a terme segons les prioritats del turisme, no pas de la població autòctona. L'OMT assenyala que el 80% dels pobres –amb una renda de menys d'1 € al dia– viuen en dotze països; en onze d'aquests països, el turisme és la principal font d'ingressos.

L'ocupació que genera l'activitat turística acostuma a ser estacional, inestable i poc qualificada, i acostuma a implicar unes condicions laborals precàries, si no abusives. L'explotació infantil és especialment dura a les regions turístiques, on té característiques pròpies: segons estimacions de l'Organització Internacional del Treball (OIT), entre 13 i 19 milions de menors de 18 anys treballen en el sector del turisme. Si bé no tots els menors treballen sota condicions d'explotació, els seus salaris són ínfims i molts abandonen l'escola. Menció a part mereix una de les formes més infames d'explotació de nens, nenes i joves: la sexual. Segons la UNICEF, cada any un milió de nens, nenes i joves es converteixen en víctimes d'aquest tipus d'explotació.

L'**impacte ambiental** que ocasiona el turisme és d'ordre global i local. En primer lloc, procedeix del malbaratament energètic que representen els viatges turístics: el turisme consumeix gairebé la meitat dels 130 milions de tones de combustible per a avions que s'utilitzen a escala mundial amb finalitats civils. I també és resultat de les "necessitats" dels turistes, acostumats a serveis als quals les poblacions locals no tenen accés, i a malbarataments insostenibles. En països de climes calorosos i escassetat d'aigua, les infraestructures turístiques (hotels, camps de golf, etc.) representen una immensa despesa d'aigua, mentre que l'agricultura i altres activitats productives no es poden desenvolupar satisfactòriament per l'escassetat

del mateix recurs. Georges Cazes, expert en turisme i lluitador per un turisme just, és partidari d'incloure en les polítiques i en les pràctiques turístiques el concepte de **capacitat de càrrega** de les destinacions.

Tot això no nega algunes conseqüències positives. Monuments històrics i espècies vives reben, en alguns llocs, una protecció que, sense el valor econòmic que els confereix el turisme, no s'haurien plantejat.

Hi ha un impacte del turisme que crida poderosament l'atenció: el deteriorament d'allò que en gran mesura el motiva, és a dir, el paisatge. No cal traslladar-se a regions exòtiques per veure i sentir l'impacte ambiental del turisme de masses: n'hi ha prou fent un tomb pel litoral mediterrani espanyol, o simplement no tancar els ulls davant les fotografies i els anuncis de ciutats de vacances i altres paradisos que hi ha pertot arreu, que representen la urbanització de zones naturals, l'ús abusiu del recurs aigua, els problemes relacionats amb el tractament de les deixalles, la contaminació de l'aigua pels residus líquids, els canvis en el paisatge per afavorir activitats d'oci com el golf o l'esquí, etc. Aquests processos són encara més greus en països on les normatives mediambientals són més permissives per afavorir la indústria turística.

El turisme pot tenir beneficis positius, ja que permet la interrelació entre cultures diferents. No obstant això, l'**impacte sociocultural** també té una creu. La tendència a accelerar els canvis, a més de destruir elements culturals importants, a vegades impedeix una evolució que respongui a les necessitats i als desitjos de les poblacions amfitriones. Així mateix, des del punt de vista cultural, i sobretot en les comunitats més petites i aïllades, sol tenir lloc un fenomen clar: la cultura es converteix en mercaderia i priva moltes manifestacions del seu significat en un clar procés de prostitució. Les danses rituals, que tenen un paper determinat en la vida de la comunitat, es representen per amenitzar sobretaula en hotels de luxe; els objectes d'artesanía perden el seu valor d'ús i es converteixen en mercaderia, en "Record de...", etc.

Un turisme que beneficiï de manera equitativa

Haurem de renunciar al turisme? Hem de tornar als temps en què era un luxe encara més elitista? No, però, a l'igual que passa en altres àmbits, no és possible viure sense tenir en compte que som molts i que som iguals en drets. Cal canviar el model i els comportaments. Com reivindicaven els

ecologistes: "Sí al turisme, però no a qualsevol cost: no tot està en venda".

El **turisme sostenible**, assenyala l'OMT, "respon a les necessitats dels turistes i de les regions amfitriones presents, alhora que

protegeix i millora les oportunitats del futur. Està enfocat cap a la gestió de tots els recursos de manera que satisfacin totes les necessitats econòmiques, socials i estètiques i, alhora, que respectin la integritat cultural, els processos ecològics essencials, la diversitat biològica i els sistemes de suport de la vida".

Hi ha una creixent oferta de turisme sostenible. Empreses del sector i comunitats locals s'uneixen per tal de millorar el model de turisme de masses i potenciar altres models que intenten pal·liar-ne els aspectes negatius. Així, han aparegut –tot i que es troben en un estat incipient– el turisme basat en la comunitat, l'ecoturisme, el turisme responsable, el turisme just o l'anomenat "turisme solidari". Tot i que encara representen nínxols de mercat marginals, constitueixen una aposta especialment favorable per als països del Sud.

El turisme de masses, tan criticat, significa l'accés al turisme –amb tots els beneficis– de grans grups de població, la qual

cosa representa, en alguna mesura, més cotes d'igualtat en el gaudi de drets. Per tant, la solució no pot venir per restringir aquest accés, sinó per crear les condicions per minimitzar els impactes negatius i potenciar els positius.

És imprescindible que les empreses –especialment les grans– i els governs assumeixin les seves responsabilitats. Les primeres, no incrementant els seus comptes de resultats a costa dels drets de les poblacions dels llocs d'arribada, especialment dels treballadors, o de danyar l'entorn. Els segons, amb legislacions adequades que garanteixin unes condicions sostenibles i el repartiment just dels beneficis del turisme. Tot això ha de tenir lloc sense deixar de banda l'important paper de l'educació de les poblacions, de manera que els ciutadans adquirim hàbits de comportament respectuosos, que no danyin l'entorn ni produeixin explotació, i que sens dubte enriqueixin l'experiència.

Com viatjar sense envair

L'OMT ha elaborat un *Codi Ètic Mundial per al Turisme*, un dels objectius del qual és ajudar els qui volen ser turistes i viatgers responsables.

"Els viatges i el turisme s'han de concebre i practicar com un mitjà de desenvolupament personal i col·lectiu. Si es duen a terme amb una ment oberta, són un factor insubstituïble d'autoeducació, de tolerància mútua i d'aprenentatge de les legítimes diferències entre pobles i cultures i de la seva diversitat.

Tots tenim una funció per complir en la generalització d'uns viatges i d'un turisme responsables. Els governs, les empreses i les comunitats han de procurar-ho –sens dubte– per tots els mitjans, però vostè també, en qualitat de visitant, pot donar suport sensiblement a aquest objectiu de moltes maneres:

1. Obri's a les noves cultures i tradicions diferents de les seves: la seva experiència es veurà transformada, vostè es guanyarà el respecte de la població local, i aquesta l'acollirà més fàcilment. Sigui tolerant i respecti la diversitat; observi les tradicions i les pràctiques socials i culturals del lloc.
2. Respecti els drets humans. Qualsevol forma d'explotació vulnera els objectius fonamentals del turisme.
3. Ajudi a conservar l'entorn natural. Protegeixi la flora i la fauna silvestres i el seu hàbitat, i no compri productes elaborats a partir de plantes o d'animals en perill.

4. Respecti els recursos naturals. Les activitats turístiques s'han de practicar amb respecte pel patrimoni artístic, arqueològic i cultural.
5. El seu viatge pot contribuir al desenvolupament econòmic i social. Compri artesanía i productes locals per donar suport a l'economia del lloc, i segueixi els principis del comerç just. Quan regategi, tingui present el concepte de salari just.
6. Abans de sortir de viatge, informi's sobre la situació sanitària efectiva de la seva destinació i sobre l'accés a serveis consulars i d'emergència, i asseguri's que la seva salut i la seva seguretat personal no correran perill.
7. Reculli tota la informació possible sobre la seva destinació i dediqui temps a entendre els seus costums, les seves normes i les seves tradicions. Eviti els comportaments que poden ofendre la població local.
8. Informi's de la legislació vigent per no cometre cap acte que es consideri delictiu al país visitat".

El codi també conté disposicions aplicables a les empreses turístiques, que són les que tenen directament la paella pel mànec, i el canvi en les pràctiques de negoci de les quals pot representar un impacte de gran abast per a la sostenibilitat d'aquesta indústria als països del Sud.

Entre els punts més destacables hi ha declaracions tan importants com ara que les poblacions i les comunitats locals s'associaran a les activitats turístiques, i que tindran una participació equitativa en els beneficis econòmics, socials i culturals que reportin, especialment en la creació directa i indirecta de l'ocupació. També reconeix el dret dels treballadors que es garanteixin els seus drets fonamentals, entre els

quals rebre una formació inicial i contínua adequada, una protecció social suficient, i que es limiti al màxim possible la precarietat en el treball. Respecte a les empreses multinacionals, s'indica que no abusaran de la posició dominant que puguin ocupar i que evitaran convertir-se en transmissores de models culturals que imposin artificialment a les comunitats receptores.

"Per harmonitzar els tres pilars del desenvolupament sostenible –el bé comú, l'economia i el medi ambient– en el turisme, primer s'han de detectar i assenyalar clarament les contradiccions de les seves pràctiques econòmiques actuals. Només llavors es podrà dur a terme una estratègia que sempre haurà de ser de doble via: es tracta de pal·liar els impactes negatius, com ara el deteriorament de les condicions de treball o l'excessiu consum de recursos, mitjançant mesures concretes, com ara clàusules de protecció social o tecnologies ecoeficients. Alhora, cal lluitar contra les causes de la pobresa i de la crisi mediambiental, és a dir, cal eliminar les estructures que provoquen pobresa i destrucció del medi ambient".

Targeta vermella per al turisme?

CARTA DEL TURISME SOSTENIBLE

1. El desenvolupament turístic s'haurà de basar sobre criteris de sostenibilitat, és a dir, ha de ser suportable ecològicament a llarg termini, viable econòmicament i equitatiu des d'una perspectiva ètica i social per a les comunitats locals.

El desenvolupament sostenible és un procés orientat que preveu una gestió global dels recursos amb l'objectiu d'assegurar-ne la durabilitat, i que permeti conservar el nostre capital natural i cultural, incloses les àrees protegides. Com que el turisme és un instrument de desenvolupament molt potent, pot i ha de participar activament en l'estratègia del desenvolupament sostenible. Una bona gestió del turisme exigeix garantir la sostenibilitat dels recursos dels quals depèn.

2. El turisme hauria de contribuir al desenvolupament sostenible, integrant-se en l'entorn natural, cultural i humà, i respectant els fràgils equilibris que caracteritzen moltes destinacions turístiques, en particular, les illes petites i les àrees mediambientalment sensibles. L'activitat turística haurà de preveure una evolució acceptable respecte a la seva incidència sobre els recursos naturals, sobre la biodiversitat i sobre la capacitat d'assimilació dels impactes i dels residus produïts.
3. L'activitat turística ha de considerar els efectes induïts sobre el patrimoni cultural i sobre els elements, les activitats i les dinàmiques tradicionals de les comunitats locals. El reconeixement d'aquests factors locals i el suport a la seva identitat, a la seva cultura i als seus interessos, han de ser referents obligats en la formulació de les estratègies turístiques, especialment als països en vies de desenvolupament.
4. La contribució activa del turisme al desenvolupament sostenible pressuposa necessàriament la solidaritat, el respecte mutu i la participació de tots els actors implicats en el procés, tant públics com privats. Aquesta concertació s'ha de basar en mecanismes eficaços de cooperació en tots els àmbits: local, nacional, regional i internacional.
5. La conservació, la protecció i la posada en valor del patrimoni natural i cultural representen un àmbit privilegiat per a la cooperació. Per part de tots els responsables, aquesta actitud implica un autèntic repte d'innovació cultural, tecnològica i professional, que a més a més exigeix fer un gran esforç per crear i desenvolupar instruments de planificació i de gestió integrats.
6. Els criteris de qualitat orientats a la preservació de la destinació turística i a la capacitat de satisfacció del turista, determinats conjuntament amb les comunitats locals i basats en els principis del desenvolupament sostenible, haurien de ser objectius prioritaris en la formulació de les estratègies i dels projectes turístics.

7. Per participar en el desenvolupament sostenible, el turisme ha d'assentar-se sobre la diversitat d'oportunitats ofertes per l'economia local, garantint-ne la plena integració i contribuint positivament al desenvolupament econòmic local.
8. Tota opció de desenvolupament turístic ha de repercutir de manera efectiva en la millora de la qualitat de vida de la població, i incidir en l'enriquiment sociocultural de cada destinació.
9. Els governs i les autoritats competents, amb la participació de les ONG i de les comunitats locals, hauran d'emprendre accions orientades a la planificació integrada del turisme com a contribució al desenvolupament sostenible.
10. Reconeixent que la cohesió social i econòmica entre els pobles del món és un principi fonamental del desenvolupament sostenible, urgeix impulsar mesures que permetin un repartiment més equitatiu dels beneficis i de les càrregues produïdes pel turisme. Això implica un canvi en els models de consum i la introducció de mètodes de fixació de preus que permetin la internalització dels costos mediambientals.

Els governs i les organitzacions multilaterals haurien de prioritzar i reforçar les ajudes directes o indirectes als projectes turístics que contribueixin a la millora de la qualitat mediambiental. En aquest marc, cal investigar en profunditat sobre l'aplicació d'instruments econòmics, jurídics i fiscals internacionalment harmònics que assegurin l'ús sostenible dels recursos en matèria turística.

11. Les zones vulnerables des del punt de vista ambiental i cultural, tant les actuals com les futures, hauran de rebre prioritat especial en matèria d'ajuda financera i cooperació tècnica al desenvolupament turístic sostenible. També han de rebre tractament especial les zones degradades pels models turístics obsolets i d'alt impacte.
12. La promoció de formes alternatives de turisme coherents amb els principis del desenvolupament sostenible, així com el foment de la diversificació dels productes turístics, constitueixen una garantia d'estabilitat a mitjà i a llarg termini. Per perseguir aquest fi, cal assegurar i reforçar de manera activa la cooperació regional, particularment en el cas d'illes petites i d'àrees de més fragilitat ecològica.
13. Els governs, la indústria turística, les autoritats i les ONG responsables del turisme hauran d'impulsar i participar en la creació de xarxes obertes de recerca, difusió, informació i transferència de coneixements en matèria de turisme i de tecnologies turístiques ambientalment sostenibles.
14. La definició d'una política turística de caràcter sostenible requereix necessàriament el suport i la promoció de sistemes de gestió turística ambientalment compatibles, d'estudis de viabilitat que permetin la transformació del sector, així com la posada en marxa de projectes de demostració i el desenvolupament de programes en l'àmbit de la cooperació internacional.
15. La indústria turística, en col·laboració amb els organismes i amb les ONG amb activitats relacionades amb el turisme, haurà de dissenyar els marcs específics d'accions positives i preventives que garanteixin un desenvolupament turístic sostenible, establint programes que donin suport a l'execució d'aquestes pràctiques. Faran el seguiment de les fites aconseguides, informaran dels resultats i intercanviaran les seves experiències.
16. S'haurà de parlar especial atenció al paper del transport i als seus efectes sobre el medi ambient en l'activitat turística, així com al desenvolupament d'instruments i de mesures orientades a reduir l'ús d'energies i de recursos no renovables, fomentant a més a més el reciclatge i la minimització de residus a les instal·lacions turístiques.
17. Per tal que el turisme pugui ser una activitat sostenible, és fonamental que s'adoptin i es posin en pràctica codis de conducta que afavoreixin la sostenibilitat per part dels principals actors que intervenen en l'activitat, en particular pels membres de la indústria turística. Aquests codis poden constituir instruments eficaços per al desenvolupament d'activitats turístiques responsables.
18. S'hauran de posar en pràctica totes les mesures necessàries per sensibilitzar i informar el conjunt de les parts implicades en la indústria del turisme, ja sigui en l'àmbit local, nacional, regional o internacional, sobre el contingut i els objectius de la Conferència de Lanzarote.

Conferència Mundial de Turisme Sostenible. Lanzarote, abril del 1995.

Bones pràctiques

Molt més recent que l'auge del turisme és la consciència de la necessitat que aquest turisme s'ajusti a uns paràmetres que garanteixin que és un factor de desenvolupament sostenible en tots els aspectes: respecte ambiental, repartiment just de beneficis, participació de la població local, etc. A poc a poc sorgeixen iniciatives, tant en forma de codis ètics i de normatives com en forma de projectes, que posen en pràctica aquestes normes.

A vegades, aquests projectes estan vinculats a treballs d'ONG (vegeu les pàgines web recomanades a "Per saber-ne més") i d'altres col·lectius socials. Altres vegades, hi ha empreses que posen alguns mitjans per tal que els beneficis repercutixin en alguna mesura en les poblacions locals. A la República Dominicana (on abunden els exemples de les pràctiques contràries) es poden citar dues empreses que actuen en aquest sentit:

El Grupo Punta Cana Resort & Club, una empresa de capital dominicà que a la Cimera de Desenvolupament Sostenible de Johannesburg va ser declarada "exemple i model de desenvolupament sostenible del turisme", ha posat en marxa una fundació que promou investigacions i projectes de protecció ambiental, i construeix habitatges i escola per a les famílies dels treballadors; alhora, ha fet possible un centre de salut per a la població local.

L'Associació d'Hotels Romana-Bayahibe du a terme iniciatives en un sentit similar, i procura que els beneficis arribin en alguna mesura a les poblacions locals. Són algunes bones pràctiques, aïllades i incipients que, encara que sigui de manera tímida, es mouen en la direcció d'unes condicions de desenvolupament justes i sostenibles.

Viatgers, turistes, pelegrins

El poeta Kavafis va escriure –i Lluís Llach ho canta– que el millor que li va passar a Ulisses no va ser arribar a Ítaca, sinó el viatge, que el va fer "ric en aventures i en coneixences". Això requereix, és clar, viatjar d'una manera determinada. Si respectem les paraules, el turisme ve a ser com anar a fer un volt. Viatjar és una experiència més àmplia i més profunda que acumular fotos o segells al passaport. El Camí de Santiago, una tradició que recorre la història i la geografia d'Europa, és, per a qui n'entén el sentit i s'hi embarca, una experiència que afecta a qui l'emprèn així. I tots els viatges poden ser un camí. L'equipatge més important per viatjar així és la mirada; una mirada no pas de turista –superficial, depredadora, consumista–, sinó de qui visita: contemplativa, comunicativa. És la que permet gaudir dels paisatges i del millor que tenen: les persones que els habiten.

Per saber-ne més... Per saber-ne més...

Informes

Código ético de responsabilidad social.

Sector de hotelería en Europa

ETHOS, Xarxa per a la promoció de la responsabilitat social en empreses d'hoteleria. Federació Estatal de Comerç, Hoteleria i Turisme de Comissions Obreres (DECOHT CCOO).
<http://www.proyectoethos.org/codigo.pdf>

Guía para un consumo responsable

Observatori de Responsabilitat Social Corporativa. HISPACCOOP, Confederació Espanyola de Cooperatives de Consumidors i Usuaris. Març del 2007.
<http://www.intermonoxfam.org/consumoresponsable>

Directrices para el desarrollo del turismo comunitario

WWF Internacional. Juliol del 2001.
www.icrtourism.org/Publications/WWF3spa.pdf

Pel·lícules

Babel

Dir.: Alejandro González Iñárritu.
EUA, 2006 (143')

El turista accidental

Dir.: Lawrence Kasdan.
EUA, 1988 (121')

Propostes didàctiques

Turisme responsable. Proposta didàctica per a les escoles

Roberto Varone. Traducció de l'italià: Paola Sarti. Acsud Las Segovias.
<http://www.edualter.org/material/turisme/responsable.htm>

Pàgines web: Pàgines web:

Codi ètic mundial per al turisme. Resolució adoptada per l'ONU el desembre del 2001.
http://www.unwto.org/code_ethics/sp/global.htm

Organització Mundial del Turisme (OMT).
<http://www.world-tourism.org>

Turisme responsable. Projecte d'Acsud-Las Segovias (Associació de Cooperació amb el Sud).
<http://www.turismoresponsable.net/>

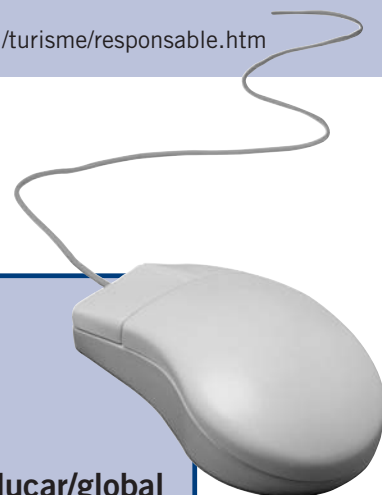
Turismo Justo. ONG especialitzada en turisme i desenvolupament.
www.turismojusto.org

ECPAT Internacional. Xarxa d'organitzacions i individuals que treballen en conjunt per a l'eliminació de la prostitució infantil, de la pornografia infantil i del tràfic de nens i nenes amb propòsits sexuals. Entre altres, té un programa per a la prevenció del turisme sexual infantil.
<http://www.ecpat.net/es/index.asp>

Tourism Concern. Organització que lluita contra l'explotació en el turisme (en anglès).
<http://www.tourismconcern.org.uk/>

Visita la nostra web
i descarrega el
Global express!!

www.intermonoxfam.org/educar/global

Global express pretén generar preguntes entre els i les alumnes sobre el que expliquen els mitjans de comunicació. Es tracta de promoure una visió crítica de la realitat que els permeti comprendre l'estat del món i, en especial, la situació del món en desenvolupament.

Global express va néixer com una iniciativa de: Centrum voor Mondiaal Onderwijs (Holanda), Curriculum Development Unit (Irlanda), Centro Educazione Mondialità (Itàlia) i Intermón Oxfam (Espanya).
Global express està finançat per:

